

ВЛАДИМИР КОНЕЧНИ

ВЕЛМОЖА И ВАНБРАЧНИ СИН

Пролог

Не знам... заиста не знам шта ме је нагнало да почнем да пишем овај текст. Али он што сигурно зна и чак осећа у свом билу, како би он сам рекао. Осећа, мада је нејојмљиво далеко. Добро, што звучи као да је на Месецу, а он је у сивари само на Јужном полу. Буквално. Верујте ми. Жив. Са шездесет и пет година од пре неки дан.¹

Он... мој свезнајући отац Урош. Вероватно баца сад у свесци чује речи које пишем. Чује их делимично зато што зна да моје пенкало пријатно скрије на дебелом папиру. Разуме се да ми је он дао ово пенкало. Исписује марке и боје масила као и његово, којим одувек пише. Тврди да беспрекорно ради и кад се све смрзне на Антарктику. Наравно што није лаж већ шала. Тога су свесни они који га воле, а волели су га и воле многи, нарочито жене.

Зато сам овај текст речима „не знам”. Управо сад сам сазнао зашто. Баца сам поглед на полице са великим бројем очевих писанија и јала ми је у очи сива књига у тврдом појезу са насловом „Не знам”. Једна од његових књига једна; још један драгоцен поклон. Можда је овај наслов несвесно уписао на мене кад сам почео да пишем. Ни Урош ни ја нисмо фродовци, али су идеје несвесних уписаја потврдиле и савремене неуронауке у које смо обојица упућени.

---

¹ Већ месецима бави се геолошким радом у америчкој поларној бази Амундсен-Скот [Amundsen-Scott South Pole Base], а током слободних часова пише играчку са насловом „Једнооки вођа”, о детету са једним видећим оком које кроз неке гудуре води и спасава групу од рођења слепо или пак брутално ослепљене деце – нисам сигуран шта је на крају одлучио, двоумио се.

Ја сам ванбрачни син. Увек сам био, чиме желим да кажем да наца мала породица био никад није крила ни заштаквала. Немам ни сестара ни полусестара, ни браће. Мајка ми је, хвала Богу, жива и здрава. Живи на породичном имању са великим воћњаком и виноградом код Вршица. Имамо однос који често није лак. Пошто имам дуз језик (ваљда на оца), више ћућа у касном дејствију бих јој сручио у лице да воли Уроша више од мене. Њено мирно, савршено лице би се тада смркнуло, загрлила би ме и процајућала, „Како можеш био да кажеш кад једва знам твог оца?“ У био дечачко време би ме ипакве речи љубово убедиле. Нисам нимало разумео људску душу. Нисам схватио да она није само моја мајка него и жена. А још мање ми је падало на мамеј да мајку ошћужујем јер је заштруднела са човеком кога је једва познавала.

Како је добро што сам ипак дуго био незналица! Нисам умео да окривљујем и набеђујем. Пишем био јер сам касније из прве руке сазнао да су моја мајка Мила и мој оцац заједно похађали први разред у једној сестарој београдској основној школи. Као заљубљени седмогодишњаци, скакућали су, држећи се за руке, ка Бојаничкој башти – пред великим носем, малим злим усима, накривљеним цвикерима и јарко црвеном психолошком учишћељице Вере. Био је био и мамејни дебелко са сивокојним плавим очима, ипак ипак добри Жућа, који је волео да цинкари, нарочито њих двоје кад би видео како се иза неког жбуна кобајаги љубе, као на филму. Да, сирасна дејства љубав и после... ништа. Двадесет година.

Рођен сам 20. јануара 1981. године у Београду, на дан Св. Јована Крститеља. Не знам да ли ми је мајка зашто наденула часно име Јован, или можда због свог оца Јована, који није више био жив. Можда чак због библијског Јова – моја је мајка ионекад недокучива. У сваком случају, Урош у мом чину није учествовао. Не само да није био присутан при мом рођењу него му није било познато, тамо негде у свећу, да је фејус који је проузроковао расио у мајчиној утроби по његовом одласку. Био се вратио из Америке преиходне године најпак у Београд. Већ тада, са својих двадесет и седам година, био је познати геолог и минералог са докторатом и професорском титулом. На вечери у универзитетском клубу у једној слејој улици у центру града близу „Полиике“, коју су организовали татини другови из гимназије, срели су се поново Мила и Урош. Очи у очи. Срамежљива сећања најмањих дејала из прошлости удаљеној као вечности. Тренуци кад време стане и сви присутни ишчезну из видокрућа. Незграјни кикој. И много што још. Та ноћ била је почетак мог настанка. Без те ноћи у хоћелу „Мажестик“ овај икст не би постојао.

Отац – некад му се обраћам са оче, некад са Таћа, некад са Уроше – тврдио ми је касније да је случајно сазнао да је Мама родила деце у „можуће” време. Чак му је речено да је деца девојчица. (Тично је за моју наивну Маму да не уме вешто да лаже и сакрије израч чак и кад то жели – а можда несвесно није желела. Ојет то несвесно!) Кад сам то чуо од њега као десетогодишњак, а Мама није имала куд нешто да све потврди, збогом сам је замрзео што ми није дала моје оца раније у децињству, кад су сви моји другари имали очеве. Неколико година нисам схватио да то није била њена грешка. Како су године пролазиле, очи су ми се отварале о људима, усјевао сам да повремено потиснем свој потрилични егоизам, те сам тако докучио да је све веома компликовано: да је Мама све радила делом да ме заштити, делом из поноса, а делом из неизоставног, љубоморног, мајчинско-женског својаштања. Постепено сам постигао свестан њене жртве и њеног јада. Но, чак и касније, кад сам постигао уобразиљеницеснаесетогодишњак (бубуљице никад нисам имао!), некакав левичар у својој уобразиљи, тврдио сам себи и понекој забезекнутој другарици коју бих обраћао, или она мене, да јад није права реч, да привилежоване жене потиу моје мајке – њаметине, образоване, имућне Миле – не поте као што то чине оне са оскудним средствима.

Урош је касније веома рећко долазио у Београд. Није се обрађао за било шта у прошлости и није објашњавао зашто само мене, а не и Милу, жели да види. Није могао да поднесе ниједан од режима који су се смењивали. Но за време санкција деведесетих, слао је из Америке велике џакове џуне књига универзитету. Усред бомбардовања деведесетих, изненада се јавио у Београду. Тада сам био осамнаесетогодишњак и дошао сам из Врца да будем с њим. Мама се није потивила. Напотив. Мислим да је тиме показала да је најнесебичнија мајка на свету. Био сам с оцем скоро четири недеље у хотелу „Москва”. Никад нисмо ишли у склониште и никад због тога нисам помислио да је неодговоран отац. Осећао сам да ме цени, да делимо нешто битно, прави отац и син, прави рођени. Потути каквог неурачуљивог малолетника, сматрао је, чинило се, да није само он неупитив и недодирљив од стране ваздушне НАТО џамади, нешто и ја, ми! Ишли смо у Нови Сад, на Аду и у Кошутњак, њели се на Авалу, Космај и Рудник, шетали поред Дунава. Показивао ми је своја многобројна рационално отиужујућа писма у вези са бомбардовањем која је факсом слао у значајне светске новине на четири-пет језика. Једва четвртина је била објављена, мада се потисивао џуним именом као редовни професор чувеног америчког универзитета.

Разговарали смо о много чему. Од науке, филозофије и поезије до музике и сликарства. О историји Србије, о будизму, о хришћанству. Рекао ми је да није одушевљен својим именом. Сећам се његових речи: „Мада ми се дојада звук твог имена, мислим да је краљ Урош Први био неодлучан и ирервљив.” Додао је: „А и твоје није баш сјајно. На српском има мек звук који додуше одговара главној верзији те приче, али не теби. Јесте да су моћници због вере мучили и убијали ране хришћане, али, ако је веровати јеванђелистима Мајеји и Марку, да се Јовану Крститељу, значајном пророку, одсече глава и донесе на сребрном послужавнику Саломе, сиритиизети са седам велова – и то не због Јованове неколебљиве вере, него зато што је пововао Саломиној мајци Иродијади о браку са Иродом Антипом – све то ми звучи сувише лажно и мелодраматично, сувише попу Оскара Вајлда, Рихарда Штрауса и сличних који су ми несимпатични... Да сам био присутан при њеном рођењу, можда бисмо ти Мила и ја дали најсилније српско име... Душан. Јер ти си, то видим, не само душеван нешто и веома јак. За то је наравно највише заслужна твоја мајка... Кад се видимо једном у Лондону, покажи ти Каравађову ‘Салому’. Мада ипак – намерно ипак кажем – на којој је Јованова глава више личи на лавор, ипак генијални сликар схватио је боље од других уметника како је могла да изгледа физиономија Саломе као историјске личности.” Сва та прича била је мало хаотична, но мада нисам могао да уопштоности рацчланим Урошеве мисли, осетио сам да ми је недвосмислено говорио да сам му веома драг, да ме воли.

Уверен сам да се моји родитељи никад више нису срели – мада, ипак се ради о то двоје ексцентрика, можда бих изгубио окладу. Да ли је неки иламичак љубави ипак у обома тешико је рећи. Романтично сам се надао да је ипак. Нерешко, кад бих разговарао са Мамом или Тајом, на имен неке станице, чудни блесак би и једном и другом сегнуо у очима, или би им сенка изненада пала на лице. Што сам бивао ситарији, све сам више мислио о њима као о складном пару дивних људи којима ко зна шта није дозволило да воде заједнички живот. Понекад сам био несрећан, што мора да је случај са свом ванбрачном децом. Међутим, за разлику од већине ипак деце, ја сам осећао да их имам обоје, не заједно, али обоје. И дубоко у души био сам сигуран да ме обоје воле. Штавише, изузев мојих дечачких истада према Мамаи, нико у нашој малој породици није никад прозборио ниједну ружну реч о неком другом: свесни смо да смо женима и крвљу неумишно везани. То нам је довољно за много шта, чак, бар ивремено, за искрену доброту и нежност. Ми нисмо изражични ипакеници из Шекспира или Ибзена или Достоевског.

После бомбадовања, био сам често на дужи код Уроша у разним бољашим европским земљама и у Америци. Предавао је, бавио се научним изражавањима, имао много пријатеља и пријатељица. Наследио је значајна средства од наших блиских рођака у Енглеској. Имао је куће и станове у неколико земаља. Увек је живео на тихој и донекле повученој високој ноzi, ја и ја с њим. Сасвим неопходно ми је забранио да се разбацујем новцем, али и да будем лажно скроман – неопходно јер ме је Мама томе већ научила. Нико ме и ничему у зајадном свету нисам завидео, као што није ни он; ништа нас није „искварило”. Без најора смо се добро слажали. Били смо слични: неопходкуљиви, поносни на то ко смо, што смо и одакле смо. Отац је био човек веома високе интелигенције који је говорио море језика. Нећу да дозволим да ме брине да ли ћу овим што ћу сад рећи одбити некога, нарочито у српској средини, коме ће овај тексти можда досећи у руке: наиме, чињеница је да је мој отац био и јесте – и по наследној линији и по заслугама – европски аристократија у најбољем смислу речи. Добро, признајем, дивим му се. Желим да то кажем. Па зар то није здраво осећање сина према оцу? Пада ми на памет да не знам да ли су се Урош и писац Драгош Калајић икад срели, али ако јесу, чини ми се да би се сложили о много чему.

Управо на Урошеву ненамешљиву сујестину, која је можда пошла од чињенице да је његов отац, мој деда Иван, деценијама био професор интерне медицине у Београду, и ја сам завршио медицину – и то баци у Београду, делимично зато да бих био близу Миле. Но онда ме је отац „на својим рукама”, нежно као мајка дете, однео из Србије: прво на масџерс у Цирих, а онда на докторске и специјалистичке студије неуронаука на калифорнијским универзитетима у Сан Дијегу, Берклију и Сан Франциску. Захваљујући томе, могу да радим где хоћу и колико дуго хоћу свуда у свету – буквално од Токија и Пекинга до Кембриџа и Њујорка. То сам управо све већ учинио и вратићу се раду у догледно време. Но сад сам побегао од универзитета и науке. Закупили смо, моја суруга М. и ја, двоспратну реновирану брвнару у Швајцарској са погледом на планине које су увек под снегом, Аигер и Јунџфрау. М. је Холанђанка, веома воли цвеће и зеленило, али не воли ни равницу, ни тврди чук, ни сиво, тмурно Северно море, ни улични просјаклуц у савременим холандским градовима. Ни огагну, изразио холандску, мешавину калвинистичког преиварања и профитабилне политичке корекности. „Користи шакозвани суд у Хагу да дигну свој углед међу људима с опраним мозгом и шако повећају продају гауда сира и шелевизора филијс!”, шалимо се, не баци добронамерно. Добићемо дете, ако Бог да, кроз око осам месеци. Мила нам је

недавно била у *посети*. Доћи ће *поново* *после* *рођења* *дејети*. М. је *чисти* *тврдила* *Мили* да *једва* *чека* да *види* *српску* *земљу*.

Мислим да без ових *објашњења* *никоме*, *иа* *ни* *Урошу*, *не* *би* *било* *разумљиво* *зачио* *сам* *одлучио* да *преведем* *одломке* *његових* *дневника*. *Додуше*, *он* *ми* *је* *сам*, *својеволно*, *позајмио* *дневнике* *које* *је* *водио* у 1986/87. *години*, *рекавши* да *мисли* да *ће* *ми* *бити* *занимљиви*. *И* да *радим* *шта* *год* *желим* *с* *њима*. *Назласио* је да *неки* *одломци* *нису* *за* *очи* *моје* *сујруге*, *његове* *снаје*, М. „*Без* *обзира* *колико* *сте* *блиски!*“, *узвикнуо* је. *Рејко* *сам* *џа* *чуо* *иако* *сидљиво*џ.

Дневници *су* у *рукојису*, *на* *енглеском*, *мада* *иу* и *иамо* *има* *делова* *на* *другим* *језицима*, *укључујући* и *српски*. *Текст* је *чисти*ак, *писан* *словима* *средње* *величине*. *Скоро* *да* је *без* *исправки*. *Пред* *собом* *имам* *шест* *школских* *свезака* *са* *корицама* *различитих* *боја*; *величине* *су* *им* *од* *осредње* *до* *формата* *веће* *од* *A4*. *Странице* *су* *нумерисане* и у *скоро* *свим* *свескама* *их* *има* *преко* *сто*. *Ту* и *иамо* *су* *цртежи* и *руком* *цртане* *маје* *градских* *четврти*.² *Очигледно* је да *су* *свеске* *куповане* *једна* *по* *једна* у *разним* *земљама*, *како* *су* *време* и *иуи* *прошци*али *од* *6. август*а 1986. *до* *16. марта* 1987. *године*.

Почињем *са* *радом* *данас*, *20. јануара* 2018, *баи* *на* *свој* *шридесет* *седми* *рођендан*. *М.* и *ја* *не* *знамо* *никоџа* у *овом* *шито*мом, *богаи*мом *селу* *јужно* *од* *Иншерлакена* *ко* *би* *данас* *славио* *Св. Јована*, *и* *ће* *ћемо* *после* *јутарње* *шест* *оси*ати *код* *куће*. *Чисти*алац *већ* *схвати*а да *немам* *романсијерских* *амбиција* и да *ћу* *само* *преводити* *иа* *српски* *мнозобројне* *одломке* *очевих* *дневника*. *Урошев* *шексти* *ћу* *превест*и *шти*о *моџу* *дословније*; *задржаћу* *прво* *лице* *које* *је* *он* *наравно* *користи*о. *Ако* *је* *нешти*о *подвукао* и *ја* *ћу* *по* *учинити*. *Своје* *коментаре* *или* *пошребна* *објашњења*, у *шексти*у и *фуснои*ама, *дајем* у *курзиву*.

Током *рада*, *не* *само* *моја* *сујруџа* *М* *неџо* и *умиљати*а *мачкица* *Ранџун*, *боје* *џорке* *чоколаде*, *као* и *Фриц*, *наи* *верни* *Алзашанин*, *снажни* *овчар* *средњих* *година* и *банално*џ *имена*, *привиће* *ми* *друшти*во. *Јунџфрау* – *иа* *наочи*ти, *џорда* *иланинска* *девица* *са* *блисти*аво *белим* *џрудима* и *дуџим* *ноџама* – *иазиће* *на* *мене* *са* *висина*; *а* *са* *иаињака*, *далеко* *низ* *иадину*, *чућу* *клеишцу* *на* *добрим*, *смеђим* *кравама*.

* * * * *

² Подсећам млађе читаоце да тада Google Maps нису постојале. Међутим, већ 1988, отац је за 3900 долара купио Gavilan SC, први рачунар који се продавао као „лаптоп“; тежио је четири килограма.

Прва свеска: 6. VIII – 4. IX 1986.

Среда, 6. август. Portage Glacier (Alaska). Ево ме на језеру у Националној шуми Chugach [*Чугач*] близу глечера Portage [*Портиџ*]. Вече је. На глечеру и језеру благи одсјај младог месеца. Лепота скоро незамислива другде на овој нашој храпавој кугли која фијуче обрћући се кроз свемир. Можда Бог може да је чује. Температура ваздуха је 6 Целз., а воде у језеру мало изнад 4. (Имам свакојаке инструментиће у свом огромном рукаку!) У ову „питомину” стигао сам пре неки дан са Деналија, 400 км северно одавде (Denali = Mt. McKinley, 6190 метара надморске висине). И тако, после шест недеља у планинама у дивљој унутрашњости Аљаске, сутра ћу поново да се домогнем модерног града Анкорица³; он је удаљен једва 100 км. „Амерички модернитет” тог града није ни близу тако јефтин и одбојан како сам очекивао кад сам у њега први пут стигао крајем јуна из Сијетла. Спасевају га неописиви видици који се отварају на све стране, као и предивни фјорд, попут норвешких, при чијем је дну. Мешавина људи је слична оној у другим градовима на западној обали Америке. Али то је друга прича. Морам да признам да ме је зачудио број елегантних и привлачних жена, лепших него у Беверли Хилсу.

Ван града, међутим, има доста људи који личе на децје представе Викинга. Високи и плави, с обнаженим ручердама и дугом неопраном косурином. Страва да ти се деси туча с неким таквим у крчми. Жене које су с њима личе на она дебела створења која висе са задњих седишта Харли-Дејвидсона. Такве људе је лако видети у околини Анкорица, у продавницама смештеним у велике шаторе попут јурти и у склепане брвнаре, у којима се може купити скоро све за живот у дивљини. Често живе без текуће воде уз неки поток и без струје са пропаном за грејање. „Викинзи” стижу у те продавнице невероватним возилима – од прастарих армијских ципова, модификованих возила која личе на тенкове и грдосија са шест дуплих гума огромне величине, на којима је кабина метар-два изнад тла – до разних изгланцаних монструма невероватних боја који се производе специјално за Аљаску. Уз те продавнице се увек нађе покоји камионет из којег се продају разне

---

³ У Урошевом дневнику, наравно, стоји енглеско „Anchorage”; међутим, знам из наших разговора, као и из једне његове приповетке на српском („Увала Антони Квина”), да се оцу није допадала српска транскрипција „Ентони”, па не би ни „Енкориц”. Говорио је да српски интелектуалци немају довољно слуша за правилан енглески изговор, да је у енглеском „а” више српског „а” него српског „е”, и свакако би инсистирао на „Анкориц” да он сам преводи свој дневник на српски.

дрогице, као и трава за летње туристе (сваки локалац, одакле год да је, наравно гаји своју). Недалеко су полулуди барови. У једном, који се бесмислено зове Birdhouse, под је нагнут десетак степени, на зидовина су стотине визит-карти, брусхалтера и женских гаћица, а ту је и прелепа барменка Janet из Аризоне, која, чини се, ретко флертује. У таквим баровима је сасвим могуће опстати ако си обичан човек и можда чак ако си мекушац, али је немогуће уживати ако ниси постојано свој човек и своја жена. Аљаска је the last frontier. То је добар мото. Полиција се слаже са овим мишљењем и нигде се не меша сувише.

На спавање у врећи. Из Анкорица прекосутра летим у Токио.

Петак, 8. август. Хотел „Plaza”, соба 409, Anchorage (Alaska). Међу сном и јавом чујем тихо женско дисање. Дижем се на лактове. Полумрачна велика соба. После скоро два месеца, луксузан широк кревет. Го сам. Прва мисао: данас летим у Јапан. Поред мене лежи Џанет из бара Birdhouse. И она је нага, спава потрбушке. Дуге младе ноге, лепо обликована леђа, нежна бела пут. Чаробно, чврсто дупенце. Њу треба вајати, представити је у мермеру из Караре. Лизнем јој врат међу смеђим увојцима. Буди се мазно и нуди ми уста. У рано поподне, прати ме на аеродром. Имамо неколико часова пре мог лета. Причам јој о свом успону на врх Деналија. Читаво време, седимо интимно у једном углу, љубимо се и пипкамо као да ћемо се ускоро верити, а у суштини смо обоје свесни да се никад више нећемо видети. Нисмо тужни... ово је Аљаска, земља чудесне лепоте у којој инстинкти суверено владају.

Петак/субота, 8/9. август. Anchorage – Seattle – Tokyo (United Airlines). После трочасовног лета на југ у Сијетл, на тамошњем аеродрому имам сат и по да обавим неке локалне телефонске разговоре са колегама на University of Washington, али и да пошаљем опроштајно писмо својој једноноћној љубавници Џанет. Пишем јој јер не желим да будем простак – топле речи, али без лажи и обећања. Разумеће она, са своје 22 године више није дете.

Сад сам у авиону који лети за Токио (аеродром Narita), предвиђено је да лет траје 9 сати и 20 мин. Већина путника су јапански туристи, млади и учтиви, који се враћају с меденог месеца у Сијетлу. Врло мало Американаца, што значи да нема прегласних разговора и размажених захтева од стјуардеса. Поред мене седи један пријатан, средовечан Јапанац из Осаке. Док разговарамо, он ми пажљиво црта мапу средишњег дела Токија: царска палата, парк Ueno, сребрна Ginza, река Sumida, Shinto храм Asakusa, Sensō-ji (будистички храм богиње милости Guanyin), Токијски универзитет,

Roppongi, Shinjuku, Ikebukuro... Човек сличан мени, јасно види стварне просторне односе у свом унутрашњем оку. Одмах сам одлучио да посетим сва места која ми је препоручио, укључујући и вожњу бродићем по „ружној реци” (његове речи) Сумиди.

Коначно се светла у авиону смањују. Уместо да дремам, почињем да пишем овај дневник, али од само неколико дана уназад, од 6. августа. Током претходних шест недеља на Аљасци, писати белешке није било практично. Недеља за недељом напорног пентрања и биваковања у дивљини, често по лошем времену. А усред тог периода, две и по недеље успона на величанствени Денали и силажења с њега. На врх те планинчине стигао сам 15. јула са још пет планинара, два Италијана и три Аустријанца. Сви смо били у одличној физичкој кондицији и имали искуства у високим планинама, мада ниједан није био професионални алпиниста. Бепино, један од Италијана, у подножју је са собом имао девојку, али смо сви ми остали гласали против њеног учешћа у походу на врх, те је остала у једном од мотела близу улаза у национални парк Денали. Била је без планинарског искуства, а у оваквим стварима кавалерство је опасно. Имали смо довољно поверења једни у друге да не унајмимо водича, али смо користили West Buttress Route⁴, што је најбезбеднији правац, мада и на њему постоје веома захтевни делови, поготову кад се време окрене, што нам се дешавало. Пењање на скоро 6200 метара је тешко било где, али у случају Деналија постоје две друге отежавајуће околности: прво, арктичка клима и изненадне непогоде суманутог калибра; и друго, Денали се диже скоро 5200 метара од подножја, док је та удаљеност на пример на Килиманџару 4300 метара, а на Евересту само 4000 метара. У једном наизглед безазленом паду недалеко од врха, Аустријанац Себ повредио је колена. То ипак није било озбиљно и, стиснувши зубе, уз поприличан додатни напор и уз помоћ нас осталих (носили смо његов пртљаг, бодрили га), успео је да се попне на врх и да потом безбедно сиђе.

Четвртак, 14. август. Ryokan „Namiya”, соба „Kiku” (хризантема), Asakusa (Токио). Кад сам прошле суботе, 9. августа, стигао у Токио, на аеродрому Нарита сачекала ме је М... Наоко (западњачки Наоко М...), моја студенткиња у Калифорнији пре 3–4 године. Није се много променила, сада јој је ваљда око 26 година. Одвезла ме је прво (одличан је возач) у свој део града, Chuo-ku (Централни рејон), до стана своје породице близу Гинзе, да упознам њене

---

⁴ Ово се може превести као „Правац западног ослона”, мада то неће бити од користи српским планинарима.

родитеље и сестру. Све врло пријатно и гостољубиво. Касније смо се упутили, прелазећи неколико пута преко реке Сумиде (заиста ружне!) у хотел који ми је резервисала у знаменитом, старом рејону Асакуса. То је заправо била, како смо се договорили у писмима, гостионица у традиционалном јапанском стилу, али на високом нивоу, дакле гyоkаn. Пошто је сваки могући, будући читалац овог текста сигурно гледао јапанске филмове, није потребно да сувише детаљно описујем елегантни изглед целе гостионице и моје неуобичајено велике собе (12 татамија, око 20 кв. метара), са футон „креветом”, клима-уређајем, телевизором (ставити 100 јена у „слот/прорез”!), кадом и тушем. Ниска улазна врата. Ципеле оставити у холу. Једне мајушне папуче за глатке дрвене степенице, друге за собу. Без столица. Ниски сто за писање и јело. На столу, текст: „Добродошли! Ми лоше говоримо енглески. У случају да не можемо да разумемо, напишите слику или покажите прстима на ствар.” Дивно, Јапан! (На срећу знам стотинак речи.)

То исто вече, Наоко и ја шетамо по Асакуси. Нема туриста, бар не западњака, хвала Богу. Многе аутентичне старе радње са истински бизарним јапанским стварчицама и храном; али и других са јефтиним, ружним тричаријама. „Као главна улица у Тихуани где сам купила сомбреро – био је већи од половине мог тела”, смеје се Наоко, сећајући се свог студирања у Сан Дијегу и посета Тихуани с друге стране чувене границе са Мексиком. Долазимо до блиставо осветљеног будистичког храма посвећеног Гуанјин (Бодисативи), богињи милости. Веома је стар, праотац му је саграђен почетком 7. века н.е. Неколико људи се моле на степеницама пред храмом, а њихово новчано даривање надгледа један монах. Наоко ме прати натраг у „Намију”.

Током следећа два дана (недеља и понедељак), луњам по Токију. Упркос велике врућине и тешког ваздуха, пешачим небројене километре, и возим се метроима и таксијима (сви с климом, сви возачи с белим рукавицама, чисте беле завесице око задњих седишта). На такси станицама, неке возаче треба пробудити из сијесте. На улици једем кришку диње и велике комаде ананаса. Сок ми цури низ браду. Потом, уз смех, фотографишем човека баш у моменту кад гризе велику кришку лубенице. И он се смеје и показује ми најкраћи пут у дивни Уено парк (no dogs!). У хладовини пред улазом у парк, одвратно тетовирани момак (лице, врат, голе ручерде), заиста опаког изгледа (yakuza?), хрче с главом на резервоару свог моћног моторцикла. Наравно да га фотографишем. Управо после тога, једна прелепа девојка ми прилази из чиста мира и започиње разговор на веома лошем енглеском (што је у Јапану типично, чак и у центру Токија). Испоставља се да је студенткиња, и то баш

геологије, са чувеног Keio универзитета и да слуша предавања једног професора (проф. др Sato Masaji) с којим сам разговарао телефоном управо тог јутра! И тако ми Мајуми показује Уено парк и води ме у Tokyo National Museum. То вече, међутим, ја изводим њу и то у чувени China Club (власник клуба је богати американизовани Кинез, Stan Chen, кога познајем већ годинама из његовог истоименог ноћног клуба у Холивуду). Третира нас фантастично. Мајуми и ја играмо као луди. Стен ми каже да не може да верује да ме је Мајуми тог дана по врућини нашла на улици и да је таква каква је, а не досадна студенткиња и то још геологије! (Није га чула, била је у тоалету и то доста дуго. После је била још веселија. Кокаин? Није ме интересовало.) Њему кажем да је у свакој жени и човеку неколико личности и паралелних живота. Намигујем му и он зна да мислим и на њега. Наиме, нико не зна како је стекао силни новац. Можда момци попут оног гангстера на мотоциклу раде за њега. Мајуми се враћа. Сви смо у добром расположењу. Она и ја ускоро одлазимо. Станује сама у Централном рејону (као и Наоко).

Следећег јутра (понедељак, 11. августа), Мајуми и ја се будимо рано у њеном удобном станчићу. Припрема нам традиционални јапански доручак, а затим хита на предавање. Проф. Сато! Оставља ме самог. Какво поверење – некако осећа да га никад не бих злоупотребио. У 14.00 часова држим минералшко предавање на универзитету Waseda, које је организовао проф. Nishimoto. То вече налазим се са Наоко у кварту Roppongi (који се труди да буде јапански Беверли Хилс: у много чему је комично лош, а у другим стварима „бољи”, односно поштеније и отвореније *risqué*, што се мени допада). Идемо у позориште Haiyu-za (ансамбл Kokus Hoku Tendo) да гледамо адаптацију Чеховљеве „Три сестре” („Sannin Shimai”). Наоко зна од времена наших разговора у Калифорнији да сам био на десетак места у Русији – од Москве до Таганрога на Азовском мору до Јалте – ловећи Чехова, да добро знам његове комаде (има их само пет, ако се рачуна „Иванов”), и да сам неколико пута прочитао његових 400+ изванредних приповедака. Али моја млада, храбра, бивша студенткиња намерно је нашла баш ову „чудну [*weird*] адаптацију”, како је сама рекла, да ми покаже виђење најбољег јапанског андерграунд ансамбла можда најосећајнијег и најфилозофскијег позоришног дела, написаног у оном огромном региону Запада који, хвала Богу, никад није био Запад.

Извођење је било невероватно, мада неједнако, бриљантно у неким моментима, а слабо у другим. Saito Haruhiko, веома познат глумац, био је заиста изванредан као Вершињин. Стил представе: надреалистички (на пр. кофа силовито испражњена у прве редове публике, али с конфетима уместо воде). Сјајна сцена пожара – човек

у црвеном, окружен многобројним пламеновима, кога породица гони моткама и јастуцима. Све три сестре су биле одличне, од којих бар две (Маша и Ирина) сигурно нису биле чисте Јапанке. (За најмлађу, најфриволнију Машу, са огромним очима, Наоко је мало реско рекла да је „баш егзотична“.) И поред промена у много чему, било ми је лако да пратим представу. Увек сам мислио да текст понекад није најважнији у модерном позоришту изванредних глумаца и сјајног сценског приказа. Наташа је била врло лоша, а послуга одлична (уместо једног слуге по Чехову – три служавке), тако да су на почетку те три у црном стављене у контраст са три сестре у белом. Сцена вечерње теревенке: дуги сто са веома дебелим дрвеним ногама на коме се дешава stomping неколицине мушкараца – силно, пијано, бучно гажење, које представља унакажење, усмрћење нечега (људског?) под штиклама чизама. Веома физички глумачки израз (вероватно позајмљен од чувеног ансамбла који је основао Suzuki Tadashi), у којем се снажним лупањем ногама (можда наивно?) тражи приснији однос са суштином – земљом и природом. Ко је крао од кога? Шта је дубоко, а шта помодно? Наоко није сигурна (видела је трупу Suzuki са мном у Сан Дијегу). Изванредно надметање у дизању фотеље једном руком између Солоњија и барона Тузенбаха, чему се Ирина придружује дижући столицу. Та комична сцена се наставља тако што Солоњи струже зубима и захтева од Тузенбаха да се такмиче у певању песме „Besame, besame mucho” („љуби ме, љуби ме много” – некаква иронија, или... бесмисленост?). Обојица имају обријане лобање, али ова физичка сличност драматуршки не успева.

Интересантно је такође да упркос свих произвољних измена (неких мудрих, неких наивних, па и глупих уместо комичних), једна ствар остала је константна. Као што сви љубитељи Чеховљевих драма широм света знају, ако је пиштољ на сцени, биће пуцња иза сцене. Зачуђујуће је за цинично-надреални редитељски став да допусти да и овде пуцањ иза сцене предвидљиво значи смрт Тузенбаха. С друге стране, сјајна је сцена у којој Андреј неспретно, али свесрдно, гура дечја колица са Бобиком у њима. Ипак, такви моменти нису довољни да спасу представу, нарочито да сакрију редитељево неумеће да суптилно прикаже дуг процес освајања куће и имања од стране похлепне Наташе. Уместо тога, при крају, публику напаствују бесмислени сценски ефекти: некакви мушкарци у ружичастим униформама који израњају из шахта; глумци који из чиста мира запевају руске песме; па и савремена прва страна новина „Красная звезда” са сликом Горбачова!

Чинило ми се да много шта могу да разумем, нарочито досетке, тиме што сам комбиновао stage cues и догађаје на сцени са

спонтаном реакцијом публике. Али сам и грешио. На пример, у једној сцени се старомодним фото-апаратом прави групна фотографија ансамбла заједно са познатим портретом младог Чехова који виси међу глумцима. Кад се портрет „сам од себе” залелуја, глумац-фотограф му нешто реско добаци. Помислио сам да је „Чехову” наређено да не мрда, јер се, рецимо, превртао у гробу због лоше адаптације његовог комада. Но Наоко ми је објаснила да читавам логику у нешто што је било само јефтин штос! Други пример: Вершињин, стојећи на столу, држи досадан говор, сви остали за столом спавају, један човек се промешкољи, а кад му Вершињин нешто добаци, публика се кикоће. Ја сам мислио да је рекао нешто у смислу, „Видим да сте ме будно пратили!”, али ми Наоко каже да је тихо шапнуо „ватра?”. Можда би моја идеја била боља?!

Одлазимо у моденски ресторанчић у Ропонгију на вечеру и вино, три пута скупљи од сличног места у Беверли Хилсу (9000 јена за ситнице). Договарамо се за састанак сутра у подне испод чувеног часовника између два полукружна торња на Гинзи. То предлаже Наоко и додаје да је то најромантичније место у Токију за састанак. Немам таква осећања. Не зато што ми је била студенткиња, него просто тако... и још у подне по овој врућини!

Следећег дана, у уторак 12. августа, Наоко и ја разгледамо шокантну ултрамодерну архитектуру на Гинзи (*Ginza*: *gin* = сребро; *za* = еснаф), са свим симболима јапанског техничког чуда. У подножју једне велелепне зграде, митинг неких 800–900 чланова крајње деснице. Ужасна, но интересантна, дрека. А у близини, додуше тек увече, у елегантним локалима са лепим, младим „хостесам” (искључиво из западних земаља), један виски уз могућност разговора са једном од њих кошта 20.000 јена. Хостесе вероватно пишу родитељима у Стокхолму, Анкорицу и Лондону да им је забрањено да пију алкохол (чак и кад би оне, чистунице, то пожелеле!), као и да се виђају са клијентима ван локала, али ми Наоко каже да је опште познато да су то шарене лаже за супруге бизнисмена (а ове, све саме наивке, ваљда то верују!). Наоко и ја одлазимо на врх хотела *Imperial*, одакле се пружа поглед на царску палату, у којој живи цар Хирохито, и на оближње вртове. Сазнајем да се на оном митингу крајње деснице тог дана на Гинзи захтевало да се Хирохиту врати статус бога-на-земљи, *arahitogami*, оваплоћеног божанства, кога се он одрекао (тобоже одрекао, мисле и сада многи Јапанци, ваљда попут кетмана у исламу) 1945. године – а и то је учинио на архаичном језику који велика већина Јапанаца није разумела. Наоко и ја ретко причамо о политици, али се по овом питању експлицитно слажемо: политика коју је спроводио победнички амерички генерал Даглас Макартур [*Douglas MacArthur*]

– заправо realpolitik корисна за САД – једини је разлог што је Хирохито избегао да му се суди као ратном злочинцу и да буде обешен попут његовог премијера, генерала Хидеки Тођоа [*Tōjō Hideki*]. Кажем јој да је скоро невероватно да је од 1867. године и отварања Јапана са царем Меиђијем [*Meiji*], до 1945. године и могућности да Хирохито виси на конопцу, протекло само 78 година. Америка је желела отварање ради трговачког профита – свакако не да би себи створила ривала на Пацифику; а Јапан се пребрзо уобразио, мучки напао Перл Харбор и био сурово кажњен. А да би постао послушни вазал, Хирохито је преживео. Лажна, мудра великодушност победника.

Одлазимо у луксузну кафетиницу иза метро-станице Јура-кучо, што је заиста срце Токија, и пијемо кафу бољу од бечке. Затим посећујемо мог колегу професора Сато Масађија (с ким студира Мајуми!). Леп крај у кварту Бункјо, дивна стара кућа (три генерације породице Сато – филозофа, писца и професора). Сато има око педесет година, а његова прелепа супруга тридесетак. Она је социолог, по имену такође Наоко. Отац јој је професор теоретске физике на универзитету Васеда [*Waseda*], на коме сам ја претходног дана одржао предавање. Ципеле се скидају, наклони се измењују – остаци старог Јапана у софистицираној полузападњачкој атмосфери. Сви седимо на софама око ниског стола, али кад Наоко (Сато) почне да приноси сјајно пиће и храну и ставља их на сто, она то чини на коленима, по-јапански. Све природно, са осмехом, пријатељски. Потписујем се у књигу посетилаца, први нејапанац у новој књизи (скорашњи брак, реновација куће). Масађи нам показује целу кућу, што је ретка привилегија у јапанском дому: изванредна библиотека, прастари камени бунар у врту, извајана скулптура главе „старе особе” (без једног увета, није одломљено) коју је начинио Takamura Kotaro, јапански скулптор, пријатељ Масађијевог оца, писца. (Како ми „моја” Наоко касније објашњава, Сато Масађи је edokko, што означава грађанина Токија од бар три генерације; ти људи су уважени због своје префињености, али и непосредности и смисла за хумор. „Едо” је старо име за Токио, за време шогуната Токугава [*Tokugawa*, 1603–1868]. Растајемо се срдечно, ниједна сенка није пала на ово вече, сем можда једне, мојом грешком, на самом крају. Кад смо већ отишли далеко низ улицу, преко сто метара, Наоко ми је шапнула, „треба да им махнеш”. Окрећем се и заиста Масађи и његова Наоко стоје на улазу своје куће и машу нам. Машем и ја, постиђен. Мислим: где се завршава природна топлина, а почиње ритуал?

Током преподнева у среду, 13. августа, Наоко и ја смо поново заједно на Гинзи. Довозимо се до Kabuki-za позоришта, заиста

прелепе традиционалне архитектуре, јединог које је посвећено кабукију изузев Националног театра. Настављамо кроз квартал Харађуку, са тинејџерским лудостима и помодним хитовима. Седамо у кафе под лепим дрветом и пијемо ледену кафу коју нам је веома учтиво сервирао насмешена и разнежена буцмаста девојка (мора да се претходне вечери заљубила!) у униформи коју је немогуће (и непотребно) описати. Одатле пешке у Јојоги парк [*Yoyogi Koen*] с дугом историјом, па у шинто Меиђи храм: бацити новац на решеткасте столове, двапут ударити дланом о длан, обухватити свој врат, спустити главу, пожелети нешто. Лепушкаста девојка у белом свечано удара у огромни бубањ/гонг баш у моменту кад се молим за добро здравље и дуг живот своје мајке. Недалеко, један шинто свештеник изводи егзорцизам за четворо људи не би ли истерао злу коб из њихове породице; он то чини машући над њиховим погнутих главама нечим што изгледа као модерна пријемчива бела крпа за прашину. Наоко тврди да за шинто анимистичку, политеистичку религију, будизам не представља проблем, јер за шинтоисте све је добро и све је божанско. Међутим, ја јој указујем да сам читао о многим сукобима током векова, почевши од шестог. „Да... феудална политика”, слаже се Наоко.

Док шетамо кроз ванвременски простор храма, ја јој кажем: „Интересантно је да је овај храм, који је велика светиња за огромну већину Јапанаца, посвећен цару Меиђију као истинском богу, а да је управо он „отворио Јапан” америчком утицају... под претњама, додуше, почевши од 1853. године и фрегате комодора Перија [*Matthew C. Perry*]... али ипак... и тиме, од тада, корак по корак, довео до страшног рата и ужаса Хирошима и Нагасакија. Дуго Наоко размишља, па ми каже: „Познајеш Јапан и јапанску књижевност довољно добро да би знао одговор на своје питање, само се претвара да ти није јасно. Знаш да су сви Јапанци, па и ја, која сам студирала код тебе у Калифорнији, дубоко амбивалентни према Америци и Американцима. Оне бомбе и окупација која и даље траје, на пример у највећој поморској бази Јокосуки [*Yokosuka*], претвориле су Јапанце у притајене и перфидне људе кад се ради о Америци. Наравно, ту је такође и велики страх од комунизма и од Кине, од чега нас Америка штити из својих себичних разлога.”

Какав је диван пријатељ ова Наоко! Шетамо по идиличном пропланку кроз који тече поток до изванредне традиционалне зграде са Меиђи благом. Изложено је са тананим укусом. Пажљиво разгледамо све, од свечане одеће до велелепног царског фијакера. Ветрић лелуја завесе на високим прозорима. Све је невероватно тихо – оаза велике лепоте и мира у бучној, застрашујуће ужурбаној

метрополи. Касније, за време ручка, Наоко пише моје презиме користећи јапанско катакана писмо.

То рано послеподне одлазим да се окупам у аутентичном јапанском купатилу близу мог рјокана „Намија” (јефтино, 260 јена). Донесеш свој убрус и сапун, оставиш ципеле у спољном претинцу, одело у унутрашњем, поћеш десно у мушки део, седнеш го голцат на пластичну столицу, насапуњаш се и оплакнеш, и коначно пажљиво улегнеш у једну од три бање (свака од око 2 x 2 метра, и око метар и по дубока). Био сам упозорен да је вода врућа и она то јесте, али не неиздрживо врућа (свакако мање од оне у калифорнијским ђакузијама и „врућим бањама” у којима сам био на интригантним журевима у Сан Франциску). Наравно да сам био једини нејапанац. Сви присутни су били љубазни, мада је ово стари део града и локално јавно купатило је као приватни клуб. Приметио сам да локалци помно одмеравају размере мојих гениталија. (Наоко ми је рекла да ће се то десити. Како је знала? Па Јапанци и Јапанке знају такве ствари о себи!).

Предвече, путујем метроом на станицу Хибија и поново улазим у хотел Imperial, па затим у канцеларије авио-компаније JAL. Чим ме угледа, млада госпођица Танака са осмехом устаје од свог писаћег стола и облачи свој летњи капутић. Можда је требало да јој га придржим? Рандеву смо уредили телефоном, после моје јучерашње посете тој канцеларији, заједно са Наоко. Том приликом, Арико Танака ми је уштедела доста новца, тако што ми је без надокнаде заменила карту Токио–Сеул картом Осака–Сеул, што значи да после Кјота нећу морати да се враћам у Токио (Осака је близу Кјота, око 45 км). Током те трансакције, Арико и ја смо показали извесно међусобно интересовање и она је нашла изговор да ми да свој број телефона. (Касније ми је рекла да је по нашем понашању одмах схватила да смо Наоко и ја само пријатељи.) Био сам зачуђен да је Арико имала имплицитну дозволу да право из канцеларије, додуше по завршетку радног дана, изађе на очигледан рандеву са клијентом, и то још нејапанцем. JAL је престижна компанија, али ето, још један мит о крутости Јапана се разбио у парампарчад. Шетамо стотинак метара до симпатичног јакитори локала под летњим платненим кровом и разговарамо два сата, једући пилеће ражњиће и пијући пиво. Остали клијенти су скоро искључиво млађи и средовечни мушкарци средњег нивоа у разним околним предузећима. Веома су заинтересовани за Арико и мене и наш однос (који брзо напредује). Чини ми се, и Арико то потрђује, да су ови људи далеко мање широкогрудни од њене компаније у погледу очите везе између Јапанке (наочите, младе и очигледно бар средње класе) и неког странца. Алкохол ради на љубомори,

кажем ја. „Али ради и на привлачности”, додаје она, умиљато се смешкајући. „Хмм, види ти њу!”

Арико има 28 година, мада изгледа као да јој је 23–24. Сто-процентна је Јапанка, али сјајно говори енглески пошто је живела у Њујорку од седме до петнаесте године, кад је њен отац тамо радио за JAL (он је сада председник једне велике air-cargo компаније). Живели су и у Мадриду, говори шпански. А тако, мислим ја, она је заиста специјалан случај. Наравно да јој у канцеларији гледају кроз прсте. Проучавам је. Има изванредно лепе црте лица. Ониска је, али веома складног тела. Елегантна. Високо образована – дипломирала је у рекордном року на приватном токијском универзитету Keio, најстаријем у Јапану. Причамо о неким интимним стварима, седимо веома близу. Измењујемо адресе. Онда ме она чврсто ухвати за подлактицу, гледа ме нетремице минут-два, па каже: „Да ли бисмо могли да се нађемо у Калифорнији следећег лета?” То је договор који истовремено значи и необично много и ништа.

Одједном гледа на сат и извињава се – каже да је за ово време уговорила састанак са другарицом у оближњем кафеу, јер није знала како ће наш састанак тећи. Разумем, кажем ја смејући се, то бих и ја учинио да живим овде. Да ли да га откаже, пита озбиљно, радо ће то учинити. Одбијам понуду, кажем да то није учтиво према другарици. Као сваки мушкарац, наравно мислим да ли је у питању заиста „другарица”. Међутим, моли ме да је отпратим до тог кафеа. Заиста је чека другарица. Пада ми камен (каменчић?) са срца. Упознаје ме са Мадоком. И ова девојка је елегантна, али смирености лепоте. Арико ме моли да останем са њима. Одбијам на учтив начин. Мислим да је довољно присности постигнуто за једно вече, да не треба претеривати и можда све покварити уз још алкохола. Арико ме пажљиво гледа, сад је она сумњичава. Обоје схватамо и смејемо се.

Извињавам се Мадоки и молим Арико да ме отпрати до близу метроа. Хитро устаје, одлазимо држећи се за руке. Кад уђемо у једну дебелу сенку, застајемо и љубимо се. Одједном ми на памет пада бесмислена Солоњијева наредба барону Тузенбаху у представи „Три сестре” пре две вечери, но сада је смислена, с обзиром да Арико говори шпански: љубећи јој уво, ја шапућем, *Besame, besame mucho!* Не трепнувши, она то чини. И чини... У Јапану сам. У невероватном Токију, бившем Еду шогуната Токугава. Стојимо загрљени, Арико и ја, удаљени мање од једног километра од палате у којој у овом моменту седи Хирохито, 124. цар Јапана, са својим печатом Хризантеме и, у мојим очима, ратни злочинац. (Име моје собе у рјокану „Намија” је kiku = хризантема: комично!) Ето какве ми се лудости дешавају...

Није ми доста ове вечери. Са метро станице Хибија одлазим у Ропонги и у позоришту Haiyu-za у коме смо Наоко М. и ја видели „Три сестре”, од портира узимам постер који је остављен за мене. А у бару поред позоришта, ко би био него група глумаца за великим столом. Одмах препознајем Солоњија с обријаном главом и „Ирину”, средњу сестру. Прилазим им и ословљавам их њиховим stage names. Мало чуђења, мало нервозног смеха, руменило на лицу Ирине и испупчене жиле на ћели Солоњија. Радост. Глумци су свуда исти. Не Ирина, него Маша, коју нисам ословио, вуче ме за руку да седнем с њима. Поручују пиво за мене. Нико од њих десетак не говори енглески, а камоли руски. Диван завршетак вечери...

Данас је мој последњи цео дан у Токију, четвртак, 14. август. Прави вртлог. Устајем у 6.30, радим гимнастичке вежбе у мојој „хризантеми”, гледам телевизију, схватам да сутра почиње Обон или Бон), будистичко-конфучијански фестивал, необично важан за Јапанце, јер се тада клањају духовима (духу? душама?) својих предака. Такође се моле за душе војника (укључујући оне погинуле у периоду 1941–1945). Међутим, оно што је другачије ове године, причали су ми Наоко, Мајуми, Арико и Масађи, је чињеница да је премијер Накасона, недавно изабран огромном већином гласова, одлучио да посети гробље на коме су закопани и неки од оних који су после безусловне капитулације осуђени за ратне злочине. Иронично је, видим и сам на телевизији, да сви протестују: левичари у Јапану, званична Јужна Кореја, Кина и СССР – сви осим САД! Опет мислим о Хирохиту. Да ли замишља да није крив пошто је божанство? Или схвата, бар кад се у зноју пробуди усред ноћи, да су му победници, Американци, оставили божанску титулу и го живот не би ли га искористили да неометано владају Јапаном док год желе?

Тачно у 10.00, по договору, Арико паркира, улеће у „Намију”, успут поздравља газдарицу, хитро скида ципеле и трчи уз степенице у чарапама до моје собе – објаснио сам јој где је „Хризантема”. Грлимо се и љубимо ватрено на прагу, али одустајемо и одмах силазимо. Пријатна газдарица нас благонаклоно гледа, вероватно због брзог одласка из собе; а можда ју је Арико импресионирала својим лицем, телом, ставом, па и свиленом хаљином и летњим огртачем прекрасног дезена. (Касније ми је Арико мимиком дочарала газдаричин запањен израз кад се са улазних врата упутила право уз степенице.)

Дуго шетамо кроз шумарке и око мистериозног рибњака, Shinji-ike, Токијског универзитета, све до чувене куле са сатом. Ово је најпрестижнији државни универзитет у Јапану, веома је

тешко уписати се као студент. „Али је мој, Keio, исто толико добар и старији!”, смеје се Арико, заборављајући да дода „и много скупљи”. Дивна је Арико, непосредна, романтична, паметна. Чека ме преко два сата шетајући и пијући ледену кафу у студентској мензи док ја, по договору, прво разговарам са двоје колега геолога, а затим држим једночасовно предавање, уз помоћ скоро 70 дијапозитива о својим скорашњим истраживањима. Касније Арико и ја настављамо шетњу загрљени. Поставља ми питања о предавању. Посматрамо студенте који вежбају стрелаштво (луком и стрелом), па онда полако ходамо кроз оближњи Hongo-sanchome, стари крај у коме је некада живело много писаца, једног од којих, Soseki Natsume, ја необично ценим. Сеновите уске улице, кућице у традиционалном стилу. Наилазимо на шинто погребну поворку: многобројни људи у црном, невероватно окићена кола, свештеник попут оног у храму Меиђи. „Мила Арико, да ли је овај погреб лош знак за нас?”, питам је. Дуго ме гледа, стежући ме око струка, па затим јој поглед одлута и каже: „Размишљаш као Јапанац. На срећу, само у овом случају! То јесте лош знак... додуше, било би горе да је погреб будистички!” Не објашњава зашто, не питам. Седамо на једну клупу у сенци и толико смо блиски и интимни да очигледно кршимо сва правила. Драга Арико... Десет пута лепша, искренија и заводљивија од свих западних сопрана који су икад певали Пучинијеву Cio-Cio San. Вози ме на универзитет Waseda, опраштамо се.

Одлазим у кабинет још једног професора кога познајем са разних конгреса. Terada Takehiko ме топло поздравља. С њим и његовом супругом Томоко, такође признатом научницом, проводим неколико пријатних часова у њиховим лабораторијама и на одличној вечери. Возе ме потом у мој удобни рјокан где сатима и сатима, до пред зору, пишем о догађајима током протеклих 5–6 дана. На неки волшебан начин, овде никад нисам уморан. Црпем енергију из свега око себе. Толико фантастичног. Морам да се ускоро вратим у Токио и наставим све започето.

Субота, 16. август. Matsuba-ya gyokan, Кјото (писано у рјокану касно увече). Јуче ујутро ме је одговорна и одана Наоко М. одвезла на главну станицу у Токију. Захвалност и мали поклон с моје стране, слатка јапанска суза и поклон с њене. Био је 15. август, па сам јој честитао Обон, мада нисам био сигуран да је пристојно некоме честитати дан кад се клања сенима својих предака. Међутим, Наоко ми се искрено захвалила на пажњи. Била је тронута. Опраштање до ко зна када.

Мој shinkansen по имену „Hikari” пошао је у 10.12 и наравно стигао у Кјото тачно у секунд у 13.00. (Шинкансен = bullet train =

„воз који путује брзином метка и чији нос изгледа као метак“.) Воз је стао само у Нагоји у 12.12, две трећине пута. За мање од три сата, превалио је 500 км, често путујући 250 км/час. Све је то још релативно ново чак и овде: кад би воз достигао максималну брзину, елегантно одевена стјуардеса је то објављивала и клањала се путницима. Пре него што би напустила вагон, такође се клањала. Ах, Јапан!

Воз је грлио пацифичку обалу и сви који су упућени у јапанску књижевност чули су за заливе Сагами, Суруга и, нарочито, Изо. Кад је воз био неких 100 километара западно од Токија, видела се с десне стране, 40 км на север, чудесна планина Фуџи. Попећу се, кад-тад, на тај божанствени угашени вулкан од 3800 метара.⁵ Ближе Кјоту, воз је путовао поред великог језера Biwa – ту је за познаваоца присутан сублимни хаику мајстор Bashō Matsuo са својом „Уском стазом ка унутрашњости“ из касног 17. века (наслов који бих ја превео као „Уска стаза у себе“). У возу нисам видео ниједног западњака, о чему, у већини случајева, мислим као о привилегији. Путници, укључујући малу децу, били су тихи и пристojни. Јапанци који путују са децом, за разлику од западњака, не помишљају да преузму ту ситуацију науштрб других путника и третирају је као дечје забавиште. Велику брзину воза нисам осећао у утроби већ је видео кроз прозор.

Гостионица Matsuba-ya, до које сам са станице дошао пешке по великој јари, веома је пријатна. Усред ње је леп врт, а буквално преко пута улице чувени будистички храм Higashi Hongan-ji, највећа грађевина од дрвета у Кјоту, из првих година 17. века (шогуна-нат Токугава). Изненада сам схватио да је мој стан у Амстердаму „истих година“: у згради је из 1621. године на Царском каналу (Keizersgracht), који је симбол златног, богатог Амстердама тог доба. Не летећи, него далеко-пловећи, тргујући и отимајући Холанђани – под окриљем Verenigde Oost-Indische Compagnie (Dutch East India Company) – били су неупоредиво богатији од шогуна истог времена!

Одмах после туширања и леденог чаја у врту, отишао сам у тај „Источни храм првобитног завета“. Много повезаних тајновитих структура са отвореним боковима, кроз које је струјао пријатан поветарац упркос страховитој припеци напољу. Малобројни верници на коленима били су предати молитви и нису тражили самоћу. Све особине будистичких храмова: татами на поду, терасе од сјајно полираног тамног дрвета, прекарсне таванице и кровови,

---

⁵ Урош се заиста, 2003. године, седамнаест година касније, попео на Фуџи (3776 метара). Знам да је пошао са самог подножја, из места Јошида (Yoshida).

дрвеће којима се „урамљују” објекти и видици... Предивно место да се започне обилазак чувених светилишта и храмова у Кјоту. Касније, предвече, отишао сам у Gion, средњовековни квартал који је немогуће описати човеку кога не интересује јапанска књижевност, нарочито песништво. У близини гионског шинто светилишта (Yasaka Shrine), све и свашта се може наћи од старог Јапана: тајновите улици и кућице; чудновато дрвеће; и наравно, најлепше, најобразованије, најпробирљивије и најскупље гејше. У Кјоту, гејше су „гејко” (geiko), „уметнице које живе у цвећу међу врбама”.

Одатле сам отишао у парк Maruyama, па на оближње велико гробље, најстарије у Кјоту. Обон... Пењао сам се полако уз дугу стрму падину на којој је, чинило ми се, више хиљада гробова. Око мене су били људи, жене и деца свих узраста који су узбрдо носили фењере, нарочите кофе с водом и покоји сендвич, велику крушку, јапанску брескву (сјајног укуса), па и флашу Асаки пива, да све то ставе на гробове својих предака. Фотографисао сам три слатке, веома младе девојке, свака у кимону и дрвеним ципелама, које су се вешто пењале и палиле фењере. Смирене, дирљиве сцене. Са врха, који је виши од „Куле Кјото” поред железничке станице, поглед је био величанствен. Нешто мало преосталог тамноружичастиг неба на југозападу, према Осаки и Кобеу. Низ падину, у тмици, море фењера. Толики људи, а тако тихо, без жамора одраслих и децјих гласића. На том гробљу не почивају моји преци, а ипак сам био дубоко дирнут.

Затим, око пола девет, не бих ли осетио још старог Кјота, спустио сам се поново у Гион једној неодрживој гејко од око двадесет и две године, „уметници у цвећу међу врбама”, коју сам раније упознао. Вратио сам се у свој рјокан тек данас у подне, ходајући као опчињен.

Ипак, приличило је (?) да као мали куриозитет боравка у Кјоту, скоро одмах после целоноћне посете једној гејко одем у обилазак Империјалне палате Сенто (Sento Goshō). Са Marutamachi метро станице одшетао сам до палате и потом неколико часова, са дозволом Империјалног домаћинства (*Imperial Household*), обилазио грађевине размештене у пространом парку. Повезане су широким, дугим, пошљунчаним алејама. Извесна елеганција тих ниских грађевина постигнута је једноставношћу. Доминантне боје: беж (зидови), мрка (кровови и све остало дрвено). Без украса и скулптура. Вртови, рибањаци са мостићима и стенама, лажне слике (отвори у зидовима кроз које се види маникирано шибље и дрвеће). Грађевине потичу из 1855. године, што је на Далеком истоку „од јуче”. Мада су јапански цареви (император Јапана = Tennō = небески суверен) на овом месту живели од 1331. до 1868. године, све раније

инкарнације њихове палате су сатрвене или изгореле. А 1868, кад је шогунат коначно збачен, престоница је пресељена у Едо и име јој је ускоро промењено у Токио. Цар Меиџи ступио је на престо 3. фебруара 1867, са четрнаест година и три месеца.

Касније, отишао сам до улице Imadegawa и нашао аутобус 203 уз помоћ једне Јапанке која предаје енглески на универзитету Кјото. А из аутобуса сам сишао где треба уз помоћ снимљених најава (глас је увек женски) и попео се узбрдо уском улицом дуж које су се налазиле радњице са будистичким предметима и сувенирима. На врху је Ginkaku-ji, храм познат као „Сребрни павиљон” (Ginkaku). Подигнут је за шогуна Ашикагу крајем 15. века, а он је наводно намеравао да зидове храма прекрије сребром. То се није десило, али је име остало. Јапанци имају дуго памћење чак и за лажна обећања.

Храм је нажалост био затворен, у „штрајку”! На великој табли, на јапанском и енглеском, писало је да је то протест против новог пореза наметнутог храмовима од власти града Кјота за „очување споменика у старом граду”. Штрајк је неограниченог трајања, а потписник обавештења било је „Будистичко друштво Кјота”. Похлепни монаси у баснословно богатим храмовима штрајкују...

Затим сам скренуо уз још стрмије брдо све до школе која се тамо налазила. Чувар је покушао да ме спречи да уђем у ружно асфалтирано двориште без иједне влати траве, али је дигао руке кад је видео да сам упоран и досадан gaijin („странац” на јапанском). Девојке од око петнаест година су спринтовале, две по две, око педесет метара узбрдо, вичући ритмички. Затим би сишле, па поново трчале узбрдо свом снагом. Видело се да су исцрпљене, али се нису предавале. Нешто даље, група дечака је у кругу радила некакву гимнастику, такође вичући ритмички и крештећи из свег гласа. Вика и снажни узвици олакшавају и оснажују покрете, што је од давнина познато у борилачким вештинама Далеког истока (а то је практиковао и Hitlerjugend).

Био сам сит знојавог призора, па сам сишао низбрдо до старог канала и скренуо на југ „Стазом филозофије”, којом су некада мудраци Кјота ходали медитирајући. Канал поред стазе је широк само око три метра, са каменим зидовима и мостићима, оивичен витким стаблима трешње. Недалеко су лепе куће, имитације традиционалних. Старе жене шетале су носећи сунцобране, а стари људи сламне шешире на седим главама. Наишао сам на један веома модеран кафе, али са традиционалним детаљима. Сео сам на терасу, у хлад под једним високим мандаринским дрветом гинка.⁶

---

⁶ Постоје два таква дрвета у Дворском парку у Београду.

Пријатна дебелушкаста девојка с ногама у „о” ми је уз јеловник донела бокалчић воде с ледом и мали влажни убрус. У жарко лето, овдашњи мушкарци њиме бришу лице и знојави врат, а жене само благо тапкају по челу.

Слушао сам птице, полако јео отужно слатки пудинг и пио сенча чај с ледом. Размишљао сам, али не о будистичкој филозофији, већ искључиво о естетици јапанских лепотица. О Мајуми и Арико у Токију. О мојој гејко у Гиону. Веровао то неко или не, на сто је пао карактеристичан лист гинка, право у зделу пудинга коју сам био одгурнуо. То сам протумачио као знак. Престани да мислиш о њима. Шта је било било је.

Стигавши у касно послеподне до краја „Стазе филозофије”, одшетао сам тврдоглаво у још један чувени будистички храм, Eikandō („Поглед у вечност”) или Zenrin-ji („Храм зен шуме”). Овај није био у штрајку, већ је хладнокрвно наплаћивао 400 јена за улаз. Вредело је. Прекрасан храм из средине деветог века, са компликовано повезаним грађевинама и вртovima који се протежу високо уз падину. Свако дрво и сваки жбун су пажљиво скресани: будистичка поправка природе, опсесивна и чистунска попут саме идеје „каменог врта” овог храма.

Недеља, 17. август. Кјото, Matsuba-ya ryokan. Јутрос сам устао касно, у пола девет. Гимнастичке вежбе, туширање и лак јапански доручак са супом miso, ровитим јајетом умућеним у пиринчу, и укусном туршијом. Затим ходам по Karasuma dori на север до Shijo, где хватам аутобус 203 до раскрснице Horikawa – Imadegawa, а одатле идем пешке око два километра до Kitaoji. Док на једном углу проучавам своју мапу Кјота, прилази ми учтив човек тридесетих година да ми помогне. Слабо говори енглески, али се сналазимо и одлазимо на кафу с ледом. Убрзо отвара дебелу свеску и показује ми своје цртеже венчаница! Сјајно црта, сигурни потези, добре идеје. Позива ме на коктел и модну ревију сутра увече. Радо прихватам. Биће формалних хаљина, укључујући његове. Питам га да ли ће модели бити Јапанке. „А не”, смеје се, „све су из Европе... Јапанке су лепше, али нису довољно високе!” И ја се смејем, па питам: „А Американке?” Гледа ме нетремице, па каже: „Ретко... сувише извољевају!”

Касније одлазим пешке до Daitoku-ji, а затим два километра западно до Kinkaku-ji, али су и ови чувени храмови – оба у предивној природи – у штрајку. Настављам своју шетњу петнаестак минута у југозападном правцу и коначно стижем до свог најважнијег данашњег циља, храма Ryoan-ji. Отворен је! 350 јена. У њему је сахрањено седам средњовековних царева, али је значајнији

од њих Камени врт. Заправо, зову га Mu-tei (Врт ништавности) или Ku-tei (Врт празнине), а не Seki-tei (Камени врт). То сазнајем од једног старог монаха који натуца француски. Додаје да се многе зен идеје не могу правилно превести ни на модерни јапански, а камоли на друге језике. Даје ми на поклон брошуру о храму и прљавим ноктом подвлачи знакове које изговара „kare-sansui”. Но одмахује главом и каже да је то „новотарија” која значи paysage sec („суви предео”), што је њему скоро комично. Церека се пријатељски и старачки, односно безубо кези.

Врт у Рјоанџију дефинише зен минимализам и медитацију. У њему је неколико групица већег камења и омањих стена неправилно/непредвидљиво/несиметрично распоређених у правоугаонику величине од око 250 квадратних метара. Цео простор је прекривен малим глатким облацима извађеним из корита планинских потока и пажљиво изграбуљан. Свакодневно вишечасовно грабуљање је важна, ако не и битна, припомоћ монашком медитирању. Ходање по врту ми наравно није дозвољено, а камоли грабуљање, али ипак седим сатима поред оgrade врта – не ради медитације, него да сагледам његове чисто естетске квалитете: пропорције, текстуру, нијансе. Затим се пењем узбрдо до дирљиво усамљеног гробља и очаран сам сеновитим језерцетом са кинеским паткама (oshidori).

У повратку у рјокан, пролазим поред Toei Uzumasa студија у коме се снимају самурајски филмови. Може да се обиђе попут Universal филмског студија у Лос Анђелесу. Не интересује ме такав циркус. Поред тога, немам времена јер већ кроз четири дана, 21. августа, путујем из Кјота у Нару, град који је био престоница Јапана у осмом веку и у коме је велики парк са питомим пегавим јеленима (sika).

СТИЖЕМ У РЈОКАН КАСНО, био је данас врућ и напоран дан. Срећан сам! Срећан сам... понављам, изучавајући своју свест и било. Седећи на удобном јастуку за ниским сточићем, до касно у ноћ пишем сонет о каменом врту ништавности и празнине.

Урош није унео ѿај сонетѿ у свој дневник, али ѿа је чеѿири ѿодине касније објавио, у енѿлеском ориѿиналу, са насловом „Zen will die”, у америчком часопису за ѿоезију The Cathartic (1990, бр. 25), као ѿрећи у циклусу „Five Asian Sonnets”. Тих ѿетѿ сонетѿа је деведесетѿих ѿодина објављено на француском, холандском, ѿијанском, естѿонском и руском, а сам Урош их је ѿревео и на срѿски, заједно са Видом Вукасовићем, експѿрићом за хаику. У беоѿрадском часопису Савременик (ѿроброј 114–115–116, сѿр. 14–19), Срба Иѿњаѿовић је објавио свих ѿетѿ сонетѿа у енѿлеском ориѿиналу и у

Урошевом преводу на српски. Ево текста сонета који је Урош написао 17. августа 1986. године у Кјоју о „каменом врћу нишијавности и љазнине“:

ЗЕН ЋЕ УМРЕТИ

Стене плове безумном прецизношћу
по језеру шљунка чије је ненасмејано лице
тако глатко изграбуљано.
Шљунак урања у језгро стена наизглед заувек, али тада

почиње киша. Киша: лака и импровизирана
која досеже до краја времена
стрпљивије но што то чак и стене чине.
Она ће одгајити прекрасан коров

да њиме обрасте и здружи стене. Камени врт
створен догмом, бонсаи, зен загонетка –
све смождено и расточено

древном, мудрошћу кишом која лети
из Средишњег Царства да угаси
Ислазеће Сунце у Рјоанџију.

Уторак, 19. август. Кјото, Matsuba-ya ryokan. Два интересантна дана. Јуче пре подне сам прво отишао на пошту близу железничке станице. Жега и оморина на улици, али климатизовано унутра. Као и у другим поштама у Јапану (за разлику од Америке, Немачке и других тзв. развијених земаља), на једном столу је лежало сијасет пари наочара за људе којима су потребне за писање писама и попуњавање формулара. Учтивост према старима у Јапану. Одатле сам одшетао петнаестак минута југозападно да посетим Тō-ji (Источни храм). Основан је 796. године, у време кад је престоница премештена из Наре у Кјото. Прекрасни вртови, рибањаци, птице, мир. У једном углу врта затекао сам две девојчице од не више од 12-13 година у школским униформама како цртају петоспратну пагоду која је близу храма. Ништа чудно, школски задатак као и другде у свету. Међутим, прилично зачуђено приметио сам да девојчице пуше: запалиле су и притајено делиле цигарету (обичан дуван). Мале делинквенткиње! Наравно да их нисам ометао. Што се пагоде тиче, знам да је висока 56 метара и да је највиша дрвена структура у Јапану. Символ је Кјота. У храму сам сазнао да је некад постојао и Западни храм (Sai-ji) и да су та два храма уоквиривала

градску капију по имену Rashōmon, што је био јужни улаз у нову престоницу Heian-kyō (Кјото). Хејански период је трајао четири века и одликовао се софистицираним кинеским утицајима не само у погледу будизма и таоизма него и свих облика уметности, укључујући архитектуру, сликарство, музику и најцењенији облик – калиграфију.

Затим сам се спустио јужно до Shichijo-dori и отпешачио, по све већој врућини, око 3.5 километара источно поред Националног музеја (затвореног понедељником), па онда дуго узбрдо према „планини” Kiyomizu до истоименог храма (односно Otowa-san Kiyomizu-dera). Изванредан поглед пружао се на град са овог брда на коме ми врућина нимало није сметала. (Храмови у Кјоту свакако не би били толико задивљујући да нису у брдима.) На несрећу, пагода која доминира овим храмом била је обавијена некаквим материјалом ради поправки, а чувена веранда испред главног хола храма, коју подупире 139 стубова од по 15 метара висине (тзв. „позорница Кијомизу”), такође је била затворена за посетиоце.

Заобилазно сам отпешачио натраг у град. Међутим, око пола три послеподне почео је прави тропски пљусак – мој први у Јапану (кишна сезона се обично завршава у мају). Буквално сам утрчао у први ресторан. Био је средње категорије и веома пријатан. Мада сам био сâм и поврх тога знојав од врућине, мокар од кише, прашњав од пешачења од неких 10 км и у мајици и шортсу, дали су ми простран сто на одличном месту у сали. Све сами осмеси и љубазност запослених. Уопште ме не интересује колико су били искрени. (Шта уопште значи угоститељска искреност?) Средовечни, формално обучени шеф сале није захтевао, већ ме је учтиво питао, да ли дозвољавам да однесе мој мали руксак у гардеробу. Одбио сам. Некако сам му објаснио, једноставно тако што сам из руксака извадио дневник, показао му га и принео срцу. Клањао се дубоко, било му је јасно да се од те дебеле свеске, из које су испадали цртежи и мапе, не раздвајам. Затим сам извадио свој изванредни фото-апарат Nikon, тек тако да зна с ким има посла (очи су му севнуле од поноса, јер је наравно знао да је то јапански производ), и замолио га да седне. Мало се устезао, али је ипак сео, јер је био и учтив и радознао. Можда почаствован. Показао сам му неке несвакидашње фотографије великог формата које сам сликао у Токију,⁷ а затим неколико управо начињених цртежа из околине Kiyomizu-dera. На то је гурнуо своју столицу мало од стола и гледао ме озбиљно и – можда то уображавам – задивљено. Очигледно је

---

⁷ Подсећам млађе читаоце да је Урош 1986. и 1987. године наравно користио фото-апарат са филмом. Комерцијални дигитални апарати су се појавили тек средином деведесетих година.

познавао тај предео, мада га вероватно никад није видео на мој начин. Устао је и позвао једну келнерицу. Узбуђено јој је нешто говорио, а она ми је то преводила. Студенткиња је и говори мало енглески. Дакле, њен шеф је био одушевљен фотографијама, цртежима и мојом посетом. Пошто више нисам био обични gaijin, мој је ручак веома пријатно протекао. Частили су ме одличним дезертом.

Касније, док сам се спремао да пођем, иста келнерица, Аико, дотурила ми је цедуљицу са својим именом, бројем телефона и поруком у смислу да жели да ми покаже свој универзитет (Кјото, један од најбољих; и да њено име значи „љубав“!). Свашта. Схватио сам (поново) да су калифорнијске „ослобођене” седамдесете и осамдесете године већ постале дубоко уврежене у младима у Јапану...

Киша је била давно престала. Вратио сам се у рјокан и дуго туширао. Затим сам наставио раније започети рад на предлогу немачкој државној научној агенцији DAAD да ми додели грант. Он ће ми омогућити да проведем три месеца крајем 1987. држећи предавања и консултовања на немачким универзитетима. То сам радио по њиховом званичном позиву, али сам предлог писао веома озбиљно, као да није тако.

У пола девет увече, стигао сам на модну ревију на коју ме је позвао Харуо, мој улични познаник, специјалиста за венчанице. Простор је наравно био у Гиону. На путу тамо дуго сам мислио да ли да касније свратим до своје гејко од пре три дана. Ма не – тај прелепи, живи музејски експонат већ сам довољно добро упознао.

Данас ујутро, 19. августа, прво сам дуго радио вежбе, успут гледајући телевизију. (Новчић од 100 јена омогућује један час гледања; 1\$ = 150 јена.) Јапанци лудују за победниковим спортом бејзболом, тако да је и средњошколски турнир који су јутрос приказивали привукао велики број гласних навијача. На једном другом каналу налетео сам на интервју са позоришним магом Сузукијем Тадашијем о поставци „Клитемнестре” у његовој новом позоришту у Тоги (селу у недођији на обали Јапанског мора). То је исти онај Сузуки који је утицао на поставку Чеховљеве „Три сестре” коју смо Наоко и ја видели у Токију. После вежби, наставио сам рад на предлогу за DAAD грант, пијући велику количину зеленог чаја. Касније ми је љубазна газдарица рјокана донела доручак и моје опрано, осушено и опегло рубље. Јапан...

Око пола један ходам до главне железничке станице и у 13.01 одатле хватам аутобус бр. 17 који иде за Охару (Ohara), градић у брдима североисточно од Кјота. Превоз је сјајан у овој земљи. Аутобуси и возови полазе и стижу тачно на време. Сви су беспрекорно чисти. Клима-уређаји функционишу. У аутобусу нема кондуктера, а плаћа се, при излазу, шоферу који редовно носи беле рукавице.

Машина за издавање карата је тик уз њега, као и лако доступне фиокице са поређаним металним новцем за враћање кусура. Возачи никад не траже од путника тачан или ситнији новац. Цена превоза је на електронској табли и мења се одражавајући пређену раздаљину. Видео сам само возаче мушкарце, али је женски глас тај који на претходно снимљеној траци најављује следећу станицу – тачно пет минута раније. Једночасовно путовање до Охаре коштало ме је 435 јена и без проблема сам добио кусур за новчаницу од 5000 јена. Тога нигде другде нема. Возачу не само да је компанија обезбедила услове да пружи платежне погодности путницима него овај изгледа нема разлога да се плаши лопова и ситних разбојника.

Једно време возимо се источном обалом прво реке Камо, а потом реке Такао. На обалама обе реке су лепе модерне куће (мада ништа спектакуларно), а ту су и ресторани, па и досадни амерички „Holiday Inn”. Обе реке су врло плитке у овој летњој сезони, чини ми се да им је дубина мања од четврт метра. Током вожње размишљам, не нарочито дубоко или систематски, шта ми се не допада у Јапану – не упуштајући се у компликоване и ретке појаве попут демонстрација крајње деснице којима сам присуствовао у Токију. Испада да су у питању само две ситнице. Једна је помало дегутантна: начин на који и најбоље однеговани Јапанци гласно и крајње непријатно срчу нудле, као и супу у којој се неке врсте резанаца често налазе. (То је наравно обичај и у Кини, Вијетнаму итд., али у Јапану највише одскаче у негативном смислу од релативно високог нивоа других манира тамошњих људи.) Друга ствар је музика коју пуштају у огромној већини ресторана и кафеа готово свих нивоа, а која је углавном огавни, сахарински, западњачки поп. Што је најгоре, чини ми се да Американци нису силом наметнули ту музику Јапанцима (као што нису ни бејзбол), већ им се она истински допада. Треба имати на уму да се у Јапану мало шта, или ништа, не ради да би се удовољило страним туристима, јер тих готово да нема. Туристи у Јапану су веома бројни, али готово искључиво домаћи. Нити се може приметити да се ишта специјално ради за „прекоморске” Јапанце, као што је случај у Кини. Једино што Јапанци у својој кући „раде” за ретке стране посетиоце је да ови могу да купе све и свашта што је произведено широм света – за дебеле паре. И могу да слушају „своју” сладуњаву, америчку и енглеску, поп музику. Тек понекад Едит Пјаф.

На делу пута с бројним окукама, возимо се поред дивног будистичког храма Renge-ji и убрзо затим ту је Охара (у 14.05). Излазим из аутобуса и дубоко удишем летњи, рано поподневни, али некако свеж и мирисав ваздух северних брда Кјота. Затим ходам

кроз прекрасан зелени сеоски крај. Потоци и лепе насеобине. Кућице са класичним јапанским плочицама на крову. Крчме пријатног изгледа. Људи са сламнатим шеширима пресамићени обављају тежак пољски рад. Сваки ме, без изузетка, поздравља уз пријатељски израз лица. Пењем се око километар стрмо узбрдо до храма Sanzen-in који постоји од почетка деветог века на неколико овдашњих локација, с тим што је врховни свештеник најчешће био царски принц. Прелепа група светих грађевина храма и стриктно уређених зелених простора на питомој падини. Те зелене падине и храмови и гробља на њима су оно што чини Кјото будистичким рајем Јапана. Одушевљен сам. Лутам кроз тај дивни простор као омађијан. Фотографишем изблиза једну лепу паукову мрежу разапету између ниских грана једне јеле. Још да је која кап воде у мрежи био би то правцати зен призор. Нигде никога... сем Бога – Бога сваког верујућег ма које религије. Да поновим оно што сам рекао многим пријатељима широм света: да нисам крштен – тридесет и седам дана по свом рођењу – био бих будиста. И то радо!

* * * * *

Данас је 21. фебруар 2018. године. Моја суџуџа М. и ја смо јуче сџиџли из Цириха у Амстердам. Почетак је џрећег месеца њене џрудноће. Дошли смо на месец дана из наше џросџране сеоске брвнаре џод џланином Јунџфрау да би М. џосеџила своје родџићеље у Уџрехџиу и збоџ неких сјајних конџерџа у амстердамском Concertgebouw. Пријџићеље у Цириху ће се бринуџи о нашем овчару Фриџу, али је мачкиџа Ранџун сџиџла с нама.

Одсели смо у елеџанџном сџану у зџради из 1621. године на Царском каналу (Keizersgracht) који џриџада мом оџу Уроџу. Инџџриџанџно је и М. и мени да је Уроџ уџраво џџај сџан џоменуо у дневнику за 15. авџусџ 1986, џиџуџи о џочетџку 17. века у Кјоџиу и о храму Higashi Hongan-џи близу њеџовоџ џамоџњеџ, џџадаџњеџ рјокана (џџио сам ја све џревео у зорњем џексџиу).

Већ је џачно месец дана како са енџлескоџ џреводим Уроџев дневник „1986/87”. Сџиџао сам џек до сџџр. 59 (од 154) џрве свеске дневника. Те сџџраниџе су се односиле само на џериод од 6. до 19. авџусџа 1986: Аљаску, Токио и Кјоџио. Заисџа сам свесрдно џрилеџао на џџај џосао и дубоко се унео у живоџи своџ оџа џреводеџи њеџове речи џџио дословниџе и увек се џиџџајуџи: зде је у свему џоџе он а зде светџ какав је био џре виџе од џридесетџ година?

Амстердамска свакодневиџа ми не дозвољава да радим на џреводу: сувиџе обавеза, сувиџе доџаџања о којима желим да џиџем у соџсџвеном дневнику. У џреосџалом делу Уроџеве џрве

свеске и у наредним свескама (бр. 2 до бр. 6), оцац ишце о свом бравку у Јужној Кореји, на Тајвану и Филипинима, у Кини и Монголији. Затим је ишовање насавио ирансибирском железницом до Иркутска и Бајкалског језера, па за касније иродужио до Москве, Санкт Петербурга, Хелсинкија, Стокхолма и Берлина. Затим је ировео месец дана у Израелу, па два и по месеца у Кенији, Свазиленду и Јужној Африци. Шеста свеска се завршава 15. марта 1987.

Насавићу с иреводом кад ми иред очима оново буде Јундфрау. Груди ће јој и шада бити блисаво беле, али ће иролећно цвеће окииши елегантине ирше њених ногу.

15. јули 2018.